

Т. В. Сідлецька

студент

(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського)

Індивідуалізація процесу навчання при навчанні іноземної мови: понятійна характеристика

У статті висвітлено основні підходи до визначення поняття індивідуалізації процесу навчання при навчанні іноземної мови. Автор розглядає найбільш поширені варіанти індивідуалізації процесу навчання. Дається характеристика різним формам реалізації індивідуального підходу до навчання студентів.

Ключові слова: навчання іноземної мови, індивідуалізація процесу навчання, форми індивідуального підходу.

Проблемі індивідуалізації навчання присвячено багато досліджень вітчизняних педагогів і психологів, в яких розглядаються історичні аспекти проблеми, її теоретико-методологічні аспекти, питання реалізації індивідуального підходу у навчанні. Сьогодні ця проблема не лише не втрачає своєї актуальності, але й знаходить подальший розвиток.

Значення поняття «індивідуалізація» залежить від того, що вибирається за його основну характеристику: форми, цілі, завдання, засоби навчання, методи, тощо.

У педагогічній енциклопедії поняття «індивідуалізація навчання» визначається як «організація навчального процесу, коли вибір засобів, заходів, темпу навчання урахує індивідуальні особливості у навчанні». В.Володько так визначає поняття «індивідуалізація навчання»: «це організація такої системи взаємодії між учасниками процесу навчання, коли якомога повніше враховуються і використовуються індивідуальні можливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку та гармонійного вдосконалення особистісної структури, відбувається пошук засобів, що компенсували б наявність недоліків і сприяли формуванню індивідуальної особистості» [1, 86].

Наприклад, науковці А. Бударний, І. Закірова, Є. Рабунський розглядають індивідуалізацію навчання як відповідну організацію навчального процесу. С. Рабунський визначає індивідуальний підхід як принцип навчання, а індивідуалізацію – як спосіб реалізації цього принципу у формах і методах навчання. Поряд з цим П. Підкасистий вбачає в індивідуалізації спосіб впливу на окремого учня в процесі навчання і виховання, а М. Скаткін – підхід до окремих учнів з метою залучення до колективної роботи. Л. Кондрашова та В. Буряк розглядають її як спосіб досягти ефективної віддачі від кожного учня, а Н. Савін – як умови для залучення кожного учня у плідну колективну діяльність. Т. Ільїна вказує, що індивідуалізація – це стимулювання інтересів одних до більш поглибленої роботи при обов'язковому доведенні інших до загального рівня.

Аналіз наукових джерел з проблеми індивідуалізації свідчить, що сучасні дослідники розглядають індивідуалізацію як в рамках звичайної академічної форми навчання, так і в контексті самостійної роботи, що припускають різні рівні індивідуалізації.

Індивідуалізація навчання дозволяє активізувати потенційні можливості кожного студента і вирішити питання виявлення, обліку та розвитку його здібностей, у тому числі і здібностей до освоєння іноземних мов. На даний момент найбільш поширеними варіантами індивідуалізації є:

- 1) внутрішня диференціація навчання на основі окремих особливостей учнів;
- 2) індивідуалізація навчальної роботи в середині групи;
- 3) індивідуалізація на основі різного темпу проходження навчального матеріалу [3, 110].

На думку науковця С. Ю. Ніколаєвої: «Процес розвиваючої індивідуалізації базується на реальному рівні функціонування у студентів психічних процесів, особистісних якостях і їх розвитку. Такий тип індивідуалізації реалізується шляхом підбору і адаптації вправ, спрямованих на розвиток психічних процесів і особистісних якостей студента.

У процесі формуючої індивідуалізації у студента виробляється індивідуальний стиль засвоєння іноземної мови з урахуванням особливостей його нервової системи і сформованого раніше стилю діяльності. Способом реалізації даного типу індивідуалізації є виконання навчальних завдань і вправ у режимах, які відповідають особливостям нервової системи учня та врахування учнем спеціальних рекомендацій щодо само формування індивідуального стилю діяльності [4, 175].

Змістом регулюючої індивідуалізації є тимчасове спрощення і часткове варіювання навчальних завдань з іноземної мови для окремих студентів, а також ускладнення та розширення програмних вимог для добре підготовлених студентів і зацікавлених у вивченні іноземної мови. Такий вид

індивідуалізації реалізується шляхом підбору і виконання студентами вправ, що відповідають їхньому рівню володіння мовою» [2, 97].

Для реалізації індивідуалізації у навчальному процесі науковці пропонують розробляти додаткові завдання не тільки для «сильних» студентів, але й для студентів, у яких виникають ускладнення при оволодінні навчальною дисципліною. Мова йде про підготовку градуєваних навчальних матеріалів, які враховують специфіку навчальної дисципліни. Так у навчанні іноземних мов доцільно розробляти:

- завдання різного рівня складності до певного тексту: підстановчі, підстановчі за вибором (питання та лексико-граматичні вправи різного рівня складності);
- використання підготовлених друкованих завдань для написання диктантів, що передбачають самостійне написання, тексти з пропусками для самостійного заповнення, тексти із множинним вибором правильної відповіді;
- однакові типи завдань до текстів різного рівня складності (градування відбувається за рівнем складності тексту);
- завдання, що є різними для різних студентів: робота з картками, ксерокопіями текстів або іншими роздавальними матеріалами.
- однакові навчальні тексти і завдання з передбаченням різного темпу їх опрацювання, встановлюється лише кінцевий термін виконання.

У методиці навчання іноземних мов є різні форми реалізації індивідуального підходу до студентів. А саме: самостійна робота (self-directed learning) під керівництвом викладача; самостійне оволодіння (autonomous learning) іноземною мовою наодинці чи у групі шляхом широкого використання різноманітних підручників і посібників, але під керівництвом викладача; самостійне оволодіння іноземною мовою шляхом опрацювання навчального посібника допомоги викладача; індивідуальна робота (one-to-one teaching) з одним чи кількома викладачами; самостійне оволодіння іноземною мовою у спеціалізованих центрах (self-access centres) [1, 142].

Цілі індивідуалізації процесу навчання іноземної мови поділяються на основні та допоміжні. До основних належать: формування індивідуального стилю оволодіння іншомовним мовленням, який охоплює і вміння самостійної роботи заповнення прогалин у вихідному рівні володіння студентом іншомовним мовленням і своєчасне усунення нового відставання, що з'являється; розвиток інтелектуального кругозору, психічних процесів і якостей особистості студента, які відіграють провідну роль в оволодінні іншомовним мовленням.

Допоміжні цілі індивідуалізації включають: стимулювання навчальної діяльності студентів; активізацію навчально-виховного процесу з іноземної мови; створення позитивного емоційного фону навчального процесу тощо.

Для успішної реалізації індивідуалізації навчання педагогічне спілкування зі студентами повинно будуватися на основі: 1) створення в групі атмосфери доброзичливості, довіри та взаємодопомоги; 2) урахування мотивів, інтересів та інших особливостей студентів; 3) відсутності жорсткого контролю, наказів і повчань як результату орієнтації на кращі якості студентів; 4) орієнтації на проблемні задачі та завдання творчого характеру; 5) визнання того, що студент та викладач має право на помилку і власну думку; 6) публічної оцінки успіхів студента, що відбуває не тільки кінцевий результат його діяльності, але і прогрес у навчанні, уміннях та навичках (при цьому слід уникати негативної оцінки якості особистості); 7) заохочення до ініціативи студентів у навчальному процесі [4, 54].

Отже, індивідуалізація процесу навчання іншомовного мовлення – це цілісна система, яка має охоплювати всі сторони та етапи навчально-виховного процесу з іноземної мови, а також передбачати комплексне врахування і цілеспрямований розвиток компонентів кожної з підструктур психологічної структури індивідуальності студента, що здійснюють значний вплив на якість оволодіння ним іншомовним мовленням. До складу цієї системи входять: 1) цілі індивідуалізації процесу навчання; 2) види індивідуалізації та їх зміст; 3) прийоми та засоби індивідуалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бардашевська Ю., Будас Ю., Дмитренко Н., Доля І., Зарічна Н., Клос Н., Колядич Ю., Лиса А., Мельник Л., Петрова А., Подзигун О., Тарнауз О., Теклюк Г., Терещенко Л., Яцишин О. Problem-based learning in teaching English as a foreign language: theoretical and practical issues : монографія / за заг. ред. Н.С. Дмитренко. – Вінниця : ФОП Т.П. Барановська, 2017. – 164с.

2. Володько В.М. Індивідуалізація процесу навчання як принцип неперервної педагогічної освіти / В. М. Володько // Система неперервної освіти: здобутки, пошуки, проблеми: Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції у 6-ти книгах. – Чернівці: Митець, 1996. - кн.. 5. – с. 85-87.
3. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземної мови (схеми і таблиці): Навчальний посібник/ С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2008. – 285 с.
4. Паніч Г. А. Методологічні можливості використання комп'ютерних технологій при формуванні писемної компетенції у студентів /Г. А. Паніч // Мат-ли V Міжнар. наук.-пр. конф «Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі (22 листопада 2012). –Х.: ХНУ ім. В Н. Каразіна.–С. 144–145.
5. Теклюк Г. Деякі аспекти комунікативного підходу у навчанні іншомовного професійного спілкування майбутніх учителів історії та права / Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі // Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції / Гол.ред. Ямчинська Т.І. – 26-27 квітня 2017 р. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 272 с.
6. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения./ И. Э. Унт – М.: Педагогика, 2001. – 154с.

The article describes the basic approaches to the definition of the concept of individualization of the process of education at the creation of the foreign language. The author examines the most widespread individuals of individualization of the process of nauvchena. A characteristic is given to various subjects of individualization analysis of students' studies.

Key words: the study of the foreign language, the individualization of the process of education, the rules of the individual approach.